

Uchwała z dnia 26 czerwca 2002 r., III CZP 38/02

Sędzia SN Jacek Gudowski (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Teresa Bielska-Sobkowicz

Sędzia SN Marian Kocon

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku Marii B. przy uczestnictwie Andrzeja K., Leszka B., Jana B., Anny B., Marii Z., Mieczysława B., Teresy K., Henryka B., Zbigniewa K., Krzysztofa G., Elżbiety S., Ewy B., Wiesławy P. i Józefa B. o nadanie klauzuli wykonalności, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 26 czerwca 2002 r., przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Jana Szewczyka, zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Zamościu postanowieniem z dnia 22 kwietnia 2002 r.:

"Czy postanowienie o ustanowieniu drogi koniecznej, w którym oznaczono na mapie przebieg służebności według zasad obowiązujących przy oznaczaniu nieruchomości w księgach wieczystych, podlega zaopatrzeniu w klauzulę wykonalności i wykonaniu w drodze egzekucji prowadzonej przez komornika ?"

podjął uchwałę:

Postanowienie o ustanowieniu drogi koniecznej nie jest tytułem egzekucyjnym podlegającym zaopatrzeniu w klauzulę wykonalności.

Uzasadnienie

Orzeczeniem z dnia 21 stycznia 2002 r. Sąd Rejonowy w Zamościu odmówił nadania klauzuli wykonalności prawomocnemu postanowieniu Sądu Okręgowego w Zamościu z dnia 17 października 2001 r., mocą którego ustanowiono służebność drogi koniecznej. W postanowieniu tym określono nieruchomości władnące i obciążone oraz przebieg drogi koniecznej, odwołując się do mapy sporządzonej przez biegłego geodetę. Jednocześnie zasądzono od wnioskodawczyni na rzecz uczestników jednorazowe wynagrodzenie z tytułu ustanowienia służebności.

Na postanowienie z dnia 21 stycznia 2002 r. wnioskodawczyni wniosła zażalenie, a przy jego rozpoznawaniu przez Sąd Okręgowy powstały poważne wątpliwości wysłowione w przedstawionym do rozstrzygnięcia zagadnieniu prawnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z istoty tytułu egzekucyjnego, który po zaopatrzeniu w klauzulę wykonalności staje się tytułem wykonawczym, stanowiącym podstawę przymusowego wykonania świadczenia, wynika, że powinien on określać rodzaj tego świadczenia, osobę dłużnika i wierzyciela oraz – ewentualnie, gdy tytuł nie podlega niezwłocznemu lub jednorazowemu wykonaniu – czas wykonalności świadczenia. Przede wszystkim jednak tytuł egzekucyjny musi zawierać wyraźne sformułowanie obowiązku świadczenia, wyrażające się najczęściej słowami polecającymi konkretne zachowanie się dłużnika (np. zasądza, nakazuje, zobowiązuje itp.). Bez tych elementów tytuł nie nadaje się do wykonania, a jego przekazanie organowi egzekucyjnemu oznaczałoby powierzenie mu, przynajmniej w pewnym zakresie, rozstrzygnięcia sporu, co – rzecz jasna – naruszałoby art. 2 § 1 k.p.c. w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji (por. np. uzasadnienie uchwały Całej Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 4 grudnia 1957 r., 1 CO 16/57, OSN 1959, nr 1, poz. 1).

Postanowienie o ustanowieniu służebności drogi koniecznej jest orzeczeniem konstytutywnym, tworzącym – po uprawomocnieniu się – nowy stosunek prawnorzeczowy pomiędzy każdoczesnym właścicielem nieruchomości izolowanej (władnącej) a każdoczesnym właścicielem nieruchomości obciążonej; nie kreuje ono obowiązku określonego świadczenia, lecz – ustanawiając prawo – określa co najwyżej jego zakres oraz sposób wykonywania. Tak więc postanowienie, o jakim mowa, nie nakłada na właściciela nieruchomości obciążonej (służebnie zobowiązanego) obowiązku jakiegokolwiek świadczenia czy też zachowania się, a jego sytuacja prawna zostaje ukształtowana jedynie w takim zakresie, w jakim ograniczone prawo rzeczowe ustanowione na rzecz służebnie uprawnionego ingeruje w przysługujące mu prawo do nieruchomości obciążonej. Ujmując tę kwestię inaczej można stwierdzić, że postanowienie o ustanowieniu służebności drogi koniecznej, w zakresie w jakim konstytuuje ograniczone prawo rzeczowe, tworzy nową sytuację prawnomaterialną, ale nie rozstrzyga o potencjalnych roszczeniach służebnie uprawnionego, a tym samym nie nakłada na służebnie zobowiązanego obowiązku spełnienia określonych świadczeń.

W tej sytuacji, w razie zaistnienia na nieruchomości obciążonej stanu rzeczy sprzecznego z treścią ustanowionego prawa rzeczowego (por. także art. 287-289 k.c.), służebnie uprawniony uzyskuje określone roszczenia, których może dochodzić w odrębnym postępowaniu (art. 222 w związku z art. 251 k.c. albo art. 344 § 1 w związku z art. 352 § 2 k.c.). Dopiero wyrok wydany w tym postępowaniu stać się może tytułem egzekucyjnym i – po nadaniu klauzuli wykonalności – stanowić podstawę egzekucji; w żadnym wypadku tytułem tym nie jest postanowienie o ustanowieniu drogi koniecznej. Na marginesie trzeba pozostawić fakt nie mający dla prowadzonych rozważań żadnego znaczenia, a mianowicie, że ustanawiając służebność drogi koniecznej, sąd z reguły zasądza przewidziane w art. 145 § 1 k.c. wynagrodzenie; orzeczenie to stwarza obowiązek świadczenia i w tym zakresie – i tylko w tym – stanowi oczywiście tytuł egzekucyjny.

Należy także zaznaczyć, że ilekroć ustawodawca zamierza nadać orzeczeniu ingerującemu w stosunki prawnorzeczowe moc tytułu egzekucyjnego, bez konieczności zamieszczania odrębnego, wyraźnego rozstrzygnięcia w tym zakresie, tylekroć czyni to *expressis verbis* (por. art. 999 § 1 k.p.c. lub art. 37 ust. 1 w związku z art. 19 ust. 1 i art. 39 ust. 1 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne, jedn. tekst: Dz.U. z 2000 r. Nr 100, poz. 1086 ze zm., poprzednio art. 17 dekretu z dnia 13 września 1946 r. o rozgraniczeniu nieruchomości, Dz.U. Nr 53, poz. 298 ze zm.). Tymi właśnie unormowaniami należy tłumaczyć wielokrotnie wyrażany pogląd Sądu Najwyższego, że orzeczenie o rozgraniczeniu nieruchomości, w którym oznaczono jedynie ich granice, stanowi tytuł egzekucyjny podlegający zaopatrzeniu w klauzulę wykonalności (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 czerwca 1972 r., III CRN 115/72, OSNCP 1973, nr 2, poz. 34 albo uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 18 września 1989 r., III CZP 79/89, OSNCP 1990, nr 7-8, poz. 95). Pogląd ten nie może jednak w żaden sposób ważyć na rozstrzygnięciu zagadnienia przedstawionego w niniejszej sprawie.

Poza zakresem rozważań wytyczonych przedstawionym do rozstrzygnięcia zagadnieniem prawnym pozostaje kwestia, czy ustanawiając służebność drogi koniecznej, sąd może orzekać także o obowiązkach właściciela nieruchomości obciążonej, polegających w szczególności na nieprzeszkadzaniu czynnościom właściciela nieruchomości władnącej. Wydaje się, że orzecznictwo sądów powszechnych powinno podjąć tę kwestię, poszukując przede wszystkim argumentów celowościowych i funkcjonalnych (por. uzasadnienie orzeczenia Sądu

Najwyższego z dnia 31 sierpnia 1961 r., 3 CO 21/61, OSNCP 1963, nr 1, poz. 14; por. także art. 624 zdanie drugie k.p.c.).

Z przedstawionych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak na wstępie (art. 390 § 1 k.p.c.).

